

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

на тему «Конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови
або мови, якою вона володіє»

здобувача наукового ступеня доктора філософії

Сліпенюка Василя Володимировича

з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Попередня експертиза дисертації Сліпенюка Василя Володимировича відбулась на фаховому семінарі, який був проведений кафедрою конституційного права та правосуддя економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова «20» вересня 2021 року.

Тему дисертаційної роботи було затверджено (протокол № 4 від 19 грудня 2017 року) та уточнено на засіданні Вченої ради Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (протокол № 13 від 29 червня 2021 року).

Науковим керівником визначено доцента, доцента кафедри конституційного права та правосуддя, кандидата юридичних наук Кармазіну Катерину Юріївну.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дисертація Сліпенюка В.В. присвячена дослідженню конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє.

Мова являє собою універсальний засіб спілкування людей, унікальну людську цінність, невід'ємний елемент кожного народу та його культури. Будучи основною формою прояву особистості і національної самосвідомості громадянина, мова є інструментом пізнання будь-яких суспільних відносин. У сучасному суспільстві ця роль в більшій мірі опосередковується правом та має провідне значення для здійснення судочинства. Особливо це значення актуалізується нині – у час, коли правосуддя в державі провадиться не лише відносно громадян України, а й щодо іноземців та осіб без громадянства. Дійсно, можливість користування під час провадження судового процесу рідною мовою або мовою, якою особа володіє, є першоосновою для реалізації інших прав, що передбачені чинним процесуальним законодавством, та сприяє дотриманню основних засад здійснення судочинства. Окрім того, останнє виключає можливість дискримінації учасників судового розгляду за мовною ознакою. Вказане обумовило закріплення на міжнародному рівні, а також в конституційних актах провідних держав світу права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою особа володіє. На жаль, чинні вітчизняні нормативно-правові акти прямо не закріплюють дане право, однак останнє безумовно проглядається з аналізу норм Конституції України, що й підтверджує його конституційну природу. Наведене вказує на актуальність та доцільність наукового дослідження даного напрямку, чим і обумовлено вибір теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, під

науковим керівництвом кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри конституційного права та правосуддя Кармазіної Катерини Юріївни.

Дисертацію виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І.І. Мечникова в процесі виконання тем: «Імплементация міжнародних стандартів прав людини в розвитку правової системи України та особливості їх реалізації» (номер державної реєстрації 0113U00299) та «Сучасний конституціоналізм в процесі становлення та розвитку української державності» (номер державної реєстрації 0118U001585).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягала в розробці теоретичних положень конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, практичних рекомендацій щодо його реалізації в Україні, а також у формулюванні та обґрунтуванні пропозицій зі вдосконалення чинного законодавства задля забезпечення уніфікованої регламентації даного права у відповідності до міжнародних стандартів.

Автор сформулював актуальні, логічні **завдання**, які відповідають поставленій меті: охарактеризувати право особи на використання в судочинстві України рідної мови або мови, якою вона володіє, як об'єкт конституційно-правових досліджень; визначити методологію дослідження конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє; розглянути генезу конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє; розкрити конституційну природу права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє; визначити поняття, сутність та місце конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, в системі прав людини; проаналізувати міжнародні стандарти регламентації конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, та можливість їх імплементації у національне законодавство; з'ясувати нормативно-правове закріплення конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє; встановити гарантії конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє; визначити механізм реалізації конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє.

Наукова новизна результатів. В результаті обговорення дисертації на семінарі визначені найбільш актуальні результати дисертаційного дослідження: встановлено, що генеза конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, відбувалась протягом трьох послідовних періодів: дорадянського, радянського, незалежності; визначено конституційну природу права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, з огляду на наявність у ньому формально-правової складової (зародження та реалізація в межах дії позитивного права та визнання останнього на конституційному рівні), змістовної складової (закріплення в нормах

чинного законодавства) та процесуальної складової (порядок реалізації в різних видах судового процесу); сформульовано авторську дефініцію поняття «конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє» та систему його ознак; визначено систему міжнародних стандартів забезпечення конституційного права особи на використання в судочинстві України рідної мови або мови, якою вона володіє, що відображені у міжнародних документах у сфері прав людини; проаналізовано специфіку нормативно-правового регулювання конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, на національному рівні. Встановлено відсутність прямого закріплення досліджуваного права у Конституції України та, з урахуванням історичного та зарубіжного досвіду правотворення, запропоновано доповнити Основний Закон України; подано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою особа володіє, в низку чинних профільних законодавчих актів, які загалом викладені у законопроектах «Про доповнення Конституції (Основного Закону) України статтею 124-1 (щодо забезпечення права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє)» та «Про внесення змін і доповнень до законодавчих актів України з питань судочинства (щодо забезпечення права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє)»; визначено систему гарантій конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє; надано авторське розуміння механізму реалізації конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою особа володіє.

Уточнено: теоретико-правові підходи щодо розуміння міжнародних стандартів забезпечення конституційних прав, їх ознак та видового розмаїття; напрацьовані теоретико-правовою наукою знання щодо видового розмаїття міжнародних стандартів; наукові уявлення щодо своєрідностей гарантій конституційних прав особи.

Набули подальшого розвитку: твердження щодо сутності права на справедливий суд та права на безоплатну правову допомогу; положення щодо необхідності для перекладача відповідати низці вимог для участі в судовому процесі з метою забезпечення кваліфікованого надання лінгвістичної допомоги, неупередженості або об'єктивності перекладача; концептуальні положення щодо порядку залучення перекладача у судовий процес; твердження щодо забезпечення дистанційної участі перекладача під час провадження електронного судочинства; напрацьовані теоретико-правовою наукою знання щодо таких елементів правового статусу перекладача, як права та обов'язки перекладача як учасника судового процесу.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення. Дисертація містить самостійний науковий аналіз емпіричного та теоретичного матеріалу, автор наводить практичні результати, які мають істотне значення для сучасної юридичної науки.

Одержані результати є достовірними та об'єктивними. Дисертаційне дослідження Сліпенюка В.В. було перевірено автоматизованим сервісом Unіcheck, в результаті чого отримано наступні результати: оригінальність – 87,7 %, схожість – 12,3 %. Перевірка підтверджує висновок рецензентів щодо самостійності досліджень та висновків здобувача. Всі використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Результати та висновки автора дослідження можливо використати у науково-дослідницькій сфері, оскільки здобутки автора залишають простір для подальшої наукової розробки. Висновки та рекомендації здобувача також можуть бути застосовані в практичній діяльності Ради адвокатів Одеської області (Акт впровадження в діяльність Ради адвокатів Одеської області від 30.08.2021 р.) та П'ятого апеляційного адміністративного суду (Акт впровадження в діяльність П'ятого апеляційного адміністративного суду від 27.08.2021 р.).

Окремі положення дисертаційного дослідження були впроваджені в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова у навчальний процес при викладанні дисциплін «Конституційне право України» (ч. загальна та ч. особлива для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Право»), «Конституційне право України» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Менеджмент»), «Актуальні проблеми конституційного та муніципального права» (для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, «Новітні права людини» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Право»), «Альтернативні способи вирішення спорів» (для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності «Право»), «Господарське процесуальне право» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Право»), «Порівняльне процесуальне право» (для здобувачів другого (магістерського) рівня спеціальності «Право»), «Загальні основи процесуального права» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Право»), при написанні курсових та магістерських робіт, при підготовці методичних рекомендацій з відповідних дисциплін (Акт впровадження в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова від 30.08.2021 р.)

Апробацію наукових результатів було здійснено шляхом участі автора у роботі всеукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференцій: Всеукраїнській дистанційній конференції, присвяченій 20-річчю створення економіко-правового факультету «Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Перші юридичні читання» (м. Одеса, 27 квітня 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 20-річчю економіко-правового факультету ОНУ імені І. І. Мечникова «Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Одеса, 14 –15 вересня 2018 р.), 73-й, 74-й та 75-й звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І.І. Мечникова (м. Одеса, 28–30 листопада 2018 р., 27–29 листопада 2019 р., 25–27 листопада 2020 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Другі економіко-правові студії» (м. Одеса, 10

жовтня 2019 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Харків, 17 грудня 2020 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Запоріжжя, 26-27 березня 2021 р.), XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Закарпатські правові читання. Розвиток правової системи та європейська інтеграція України» (м. Ужгород, 27-28 травня 2021 р.).

За результатами дисертаційного дослідження В.В. Сліпенюка опубліковано 16 наукових праць, у тому числі 5 статей у наукових фахових виданнях, з яких 1 стаття у науковому періодичному виданні країн ОЕСЗ та ЄС. Матеріали дисертації також представлені в науково-практичних журналах, опублікованих тезах доповідей в збірниках матеріалів конференцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Сліпенюк В.В. Правове забезпечення права на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє. *Вісник Одеського національного університету*. Правознавство. Т. 23. 2018. Вип. 1 (32). С. 230-240.
2. Сліпенюк В.В. Сурдоперекладач у процесі реалізації конституційного права на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку особа розуміє. *Вісник Одеського національного університету*. Правознавство. Т. 24. 2019. Вип. 1 (34). С. 146-157.
3. Сліпенюк В.В. Конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, яку вона розуміє, в «мовному» Законі України. *Правова держава*. 2020. № 38. С. 30-37.
4. Сліпенюк В.В. Забезпечення конституційного права на використання в судочинстві України рідної мови або мови, яку особа розуміє, на період пандемії COVID-19. *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2020. № 4. Том 2. С. 21-28.

Стаття, опублікована у наукових періодичних виданнях інших держав:

5. Сліпенюк В.В. Погляд Європейської конвенції з прав людини на мовне питання при здійсненні судочинства. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 6 (34). С. 208-213.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Сліпенюк В.В. Неконституційність мовного закону та її наслідки. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі. Перші юридичні читання: Матеріали Всеукраїнської дистанційної конференції.*, присвяченої 20-річчю створення економіко-правового ф-ту

- (27 квітня, 2018 р., м. Одеса) / За заг. ред. Л.О. Корчевної, І.А. Дришлюка; уклад. А.В. Левенець, О.В. Нарожна. Одеса: Фенікс, 2018. С. 21-24.
7. Сліпенюк В.В. До питання про полегшення доступу до правосуддя в Україні. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14–15 вересня 2018 р.) / відп. ред. І.А. Ломачинська, А.В. Смітюх. Одеса: Фенікс, 2018. С. 526-530.
 8. Сліпенюк В.В. Забезпечення права на використання рідної мови громадянину України, який не розуміє мови судочинства. *Матеріали 73-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І.І.Мечникова* (м. Одеса, 28–30 листопада. 2018 р.) / відп. ред. А.В. Смітюх; ред. кол. А.В. Андрейченко, О.М. Савастєєва, Т.В. Степанова [та ін.]. Одеса: Фенікс, 2018. С. 63-66.
 9. Сліпенюк В.В. Новий «мовний» закон про мови судочинства в Україні. *Другі економіко-правові студії*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Одеса, 10 жовтня 2019 р.) / відп. ред. А.В. Смітюх; ред. кол. А.В. Левенець, О.О. Нігреєва, О.М. Савастєєва. Одеса: Фенікс, 2019. С. 85-88.
 10. Сліпенюк В.В. ЄСПЛ про визначення рівня володіння особою мовою. *Матеріали 74-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова* (м. Одеса, 27–29 листопада 2019 р.) / відп. ред. А.В. Смітюх; ред. кол. Н.Л. Кусик, А.В. Левенець, Т.В. Степанова. Одеса: Фенікс, 2019. С. 60-63.
 11. Сліпенюк В.В. Особливості здійснення дистанційного перекладу в кримінальному судочинстві. *Матеріали 75-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І. І. Мечникова* (м. Одеса, 25–27 листопада 2020 р.) / відп. ред. А.В. Смітюх; ред. кол. Н.Л.Кусик, А.Л. Святошнюк, Т.В. Степанова. Одеса: Фенікс, 2020. С. 65-68.
 12. Сліпенюк В.В. Залучення перекладача у кримінальне судочинство: ризики та можливості для сторони захисту. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку*: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 17 грудня 2020 р.) / [редкол. Т.Б. Вільчик (голова) та ін.]. Харків: Право, 2020. С. 172-175.
 13. Сліпенюк В.В. Щодо проблематики визначення поняття конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє. *Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26-27 березня 2021 року) / За заг. ред. Т.О. Коломoeць. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С. 39-43.

14. Сліпенюк В.В. Конституційне закріплення права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, в радянський період. *Закарпатські правові читання. Розвиток правової системи та європейська інтеграція України: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 27-28 травня 2021 року) / За заг. ред. М.В. Оніщука та М.В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2021. С. 188-192.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати:

15. Сліпенюк В.В. До питання про правомірність використання в українському судочинстві російської мови. *Вісник Одеської адвокатури*. 2021. № 1. С. 51-54.
16. Сліпенюк В.В., Кармазіна К.Ю. Перекладач як засіб забезпечення дотримання розумних строків розгляду справи. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. № 2-3. С. 106-108. (Особистий внесок здобувача полягає у визначенні механізмів залучення перекладача для участі у розгляді справи завдяки створенню уніфікованого для всіх видів судочинства підходу та надання можливості дистанційної участі).

Дисертаційна робота Сліпенюка Василя Володимировича є самостійним та інноваційним дослідженням і за науковим рівнем, актуальністю, теоретичною та практичною цінністю, обсягом та оформленням відповідає усім вимогам спеціальності 081 “Право” та пунктам 9-18 “Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

Зауваження та рекомендації:

1. Серед ознак конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, автором виділено момент виникнення досліджуваного права. Однак, з метою більш повної характеристики, бажано вказати й на момент закінчення конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє.

2. Автором визначається місце конституційного права особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє, в системі прав людини. Доцільно було б вказати, до якого покоління прав людини належить дане право.

Характеристика особистості здобувача. Василь Володимирович Сліпенюк закінчив у 2017 році Національний університет «Одеська юридична академія», здобув професійну кваліфікацію магістра права, що підтверджується дипломом магістра з відзнакою. В.В. Сліпенюк отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю № 004177 від 20.05.2020 р., видане Радою адвокатів Одеської області.

В.В. Сліпенюк є членом професійних асоціацій: Національної асоціації адвокатів України, Громадської організації “Всеукраїнське об’єднання адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу”.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана на належному рівні, стиль відповідає прийнятому у науковій літературі, викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і пропозицій забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації вимогам, передбаченим пунктом 10 “Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167. Дисертація В.В. Сліпенюка на тему «Конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє» відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 “Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а саме: подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані результати досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 08 “Право”, свідчить про особистий внесок здобувача в науку, характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

Відповідність дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертація В. В. Сліпенюка «Конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам “Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, вимогам п.п. 9, 10, 11 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167 та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зі спеціальності 081 «Право».

Пропонуємо рекомендувати до захисту дисертаційну роботу «Конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє», подану Сліпенюком Василем Володимировичем на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного права
та правосуддя Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова



Т.В. Степанова

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,

Підпис: *Степанової Т.В.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар ОНУ імені І.І. Мечникова
С. В. Курандо
20__ р.

професор кафедри адміністративного
та господарського права Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова

«20» вересня 2021 р.



О.В. Гаран

Підпис проф. Гаран О.В.
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар ОНУ імені І.І. Мечникова
С. В. Курандо
20 р.